

Рецензия

на дисертационния труд за присъждане на образователната и научна степен „доктор по психология” на тема „ Когнитивни нарушения в модела на възприемане на света и себе си при юноши с проблемно поведение”

Докторант: Миглена Кръстева Кръстева - Иванова

Рецензент: проф.д.пс.н. Галя Т. Герчева-Несторова

Дисертационният труд на Миглена Кръстева обхваща проблематика, която от една страна е традиционна за психологията – имам предвид проблематиката, свързана с психическото своеобразие на юношеската възраст, а от друга страна, проблематика, с безспорна иновативност за психологическите изследвания у нас – възможните когнитивни нарушения във възприятията на околната среда и на себе си на юноши с проблемно поведение, видяни през погледа на специалист по психология и медицина. Дисертационното изследване е израз на амбицията на авторката да представи прецизно многомерната проблематика и при това, както в теоретичен, така и в практико – приложен план.

Дисертационният труд е представен в обем от 152 страници, като съдържанието е структурирано в увод, четири глави и заключение. В дисертационния труд са цитирани 167 източника, от които на кирилица – 58, на латиница – 106 и 3 Интернет адреса. Включени са пет приложения, в които е представен основният изследователски инструментариум и едно, в което са представени подробни данни от факторния анализ, който е направен от докторантката.

В първите две глави авторката структурира проблематиката, насочена към изследването в теоретичен план и най-вече в контекста на основните психологични школи. Докторантката изяснява системно и целенасочено основните психологически подходи при анализирането на двата основни конструкта, които са предмет на изследователския ѝ интерес – дисфункционални убеждения и дезадаптивно поведение в юношеска възраст. В резултат на своите проучвания авторката приема за целите на изследването си следните характеристики на дисфункционалните убеждения, а именно че те стават атрибути на когнитивните структури, „пропиват” в тях, винаги са много устойчиви, стереотипни и ригидни към промяна, генерират непрекъснато поведение, което потвърждава когнитивните схеми (стр.16). Придържането към тези основи вярвания, които най-често се проявяват чрез т.нар. „автоматични мисли”, водят личността към едно парадоксално поведение – колкото повече личността се придържа към тях, толкова повече нараства чувството за сигурност и обратно – при всеки опит за промяна на погрешните убеждения се активизира процес на поява на поведенчески защити и се повишава равнището на тревожност.

При концептуализирането на втория основен конструкт в настоящето изследване докторантката проявява стремеж да бъде напълно изчерпателна и представя систематизация на основните изследователски

подходи за дефиниция на поведението – психоаналитичната парадигма, теорията за привързаността, теорията за стигматизацията, теорията за социализацията, на поведението през призмата норма - абнормност, и на адаптацията и дезадаптацията като поведенчески феномени и т. н. В тази част на разработката авторката прави системен анализ на различни авторски позиции, съпроводен с изразено становище на докторантката по отношение на съдържанието, което се влага в поведението, определяно като проблемно.

Следващият акцент, който Миглена Кръстева извежда в теоретичния анализ е свързан конкретно с юношеската възраст. Изключително задълбочено докторантката подхожда към тази част от дисертационния труд и доказателство за това е стремежът ѝ да обхване всички страни на психическото многообразие на този възрастов период. На специален анализ са подложени рисковите и протективни фактори за дезадаптивно поведение в тази изключително специфична в психическото развитие възраст. В цялостния теоретичен анализ проличава широката компетентност на авторката в областта на теорията и практико-приложните подходи за психологическа интервенция при проблемно поведение на юношите. Тази глава изпълнява функциите на методологична платформа за провеждането на емпиричното изследване, представено в дисертационния труд.

Емпиричното изследване и резултатите от него са описани в последните две глави на дисертационния труд. Според формулираната цел, емпиричното изследване в дисертационния труд е насочено към „анализа на взаимовръзките между дисфункционалните убеждения, самооценката, импулсивността и семейната и приятелска подкрепа и дезадаптивното поведение в юношеска възраст” (стр.83). Формулираните от докторантката 8 изследователски задачи, според мене са прецизирани и

конкретизирани на базата на приетите в дисертационния труд операционализации на двата основни изследвани конструкта.

Хипотезите на изследването са точно фокусирани. Силно положително впечатление прави умението на Миглена Кръстева да спазва изискванията за методологичния подход към провеждането на психологично изследване – тя отделя специално място на описание на принципите, които лежат в изследването – обективност, изучаване на явленията в тяхното развитие, принцип за аналитико-синтетично изучаване на явленията, етичните принципи на изследването (стр. 85-86). За целите на емпиричното изследване са използвани пет методики, които са представени коректно и са адекватни на целите на изследването – разработена анкетна карта, въпросник за автоматични мисли (Холтън, Кендал, 1980), импулсивна скала на Баррет, скала за самооценка, методика „Осигуряване на социални отношения“. Докторантката показва професионално умение за прилагане на необходимите процедури при използването на психологическия инструментариум – представени са статистическите данни за вътрешната съгласуваност на айтемите – Алфа на Кронбах, резултатите от факторния и клъстърния анализ и т.н.

Статистическите данни са представени според изискванията в табличен и графичен вид – по този начин още ярко се открояват силните страни на методиките. В бъдеще те биха могли да се публикуват и използват като изследователски инструментариум и от други изследователи.

Определен принос на авторката е разработеният от нея, на базата на емпиричното изследване, мултимодален модел за консултиране на юноши, попадащи в рисковите групи за дезадаптивно поведение. Този модел е описан прецизно в текста и това е, според мене централната част на дисертационното изследване.

Обобщение: считам, че дисертацията на Миглена Кръстева е разработена компетентно и съдържа три основни акцента: теоретичен анализ на проблематиката, свързана с взаимодействието между когнитивните дисфункционални нарушения и проблемното поведение на юношите; подбор на адекватен психологически инструментариум за изследване на когнитивните и поведенчески нарушения у юношите; изследователско проучване, насочено към конкретни идеи за практическо приложение на основните резултати от дисертационния труд.

Считам категорично, че дисертационният труд има приносен характер както в теоретичен, така и в практико-приложен план и споделям посочените от авторката приносни характеристики:

- Прилагането на иновативен подход в теоретичния анализ на конструкта дисфункционални убеждения;
- Адаптиран е за първи път за български условия психологически инструментариум за диагностика на дезадаптивното поведение
- Представен е приложен модел за консултативна дейност, който е апробиран в практиката.

Авторефератът отразява основните идеи на дисертационния труд и публикациите са достатъчни за да представят докторантката като изследовател със свой почерк.

В заключение считам, че дисертацията на Миглена Кръстева представлява сериозно изследване в значима област на психологичното познание и практика.

Предлагам на уважаемото научно жури да даде образователната и научна степен „доктор по психология“ по професионално направление 3.2. Психология (Обща психология) на Миглена Кръстева Кръстева – Иванова.

17.05.2013г.

Гр. Варна

Рецензент:

/ проф.д.пс.н. Галя Т. Герчева-Несторова /